

DOSYA

Prof. Dr. Ahmet Burçin Yereli

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

Kayıt Dışı Ekonomi ve Türkiye'deki Durum

Kayıt dışı ekonomi, yarım yüzyıla yakın bir süreden bu yana üzerinde tartışılan, tanımlanmaya çalışılan ve mücadele edilen önemli bir olgudur. Ancak kayıt dışı ekonomi sadece ekonomik bir olgu olmayıp aynı zamanda sosyolojik ve politik yönüyle de ele alınıp üzerinde düşünülmesi gereken bir sorundur.

Ekonomik faaliyetler neden kayıt altına alınmalıdır?

Öncelikle anlaşılması gereken en önemli husus, ekonominin neden kayıt altına alınması gerektiğidir. Kayıt dışı ekonomi, sürekli vergi kaybıyla ilişkilendirildiği için kişiler de ekonominin kayıt altına alınmasının vergi gelirleri açısından çok önemli olduğunu düşünürler. Esasen müdahaleci devlet anlayışıyla beraber devletin

tanımı baştan aşağı değişmiştir. Sanayi devrimi boyunca büyüyen ekonomilerin içinde yoksulluk önemli bir sorun haline gelmiştir. Yoksulluk, üretim faktörlerinin üretim sürecine katılmalarından dolayı hak ettikleri gelirin dağılımında ortaya çıkan bozulma şeklinde tanımlanmış ve sermaye faktörü, emek ve toprak faktörlerine nazaran hızla zenginleşmiştir. On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, yoksulluğun nedenini mülkiyet düzeninde gören sosyalistler, kolektivist mülkiyet anlayışı ve merkezi planlama ile gelir dağılımının iyileştirilebileceğini iddia ederek tam müdahaleci bir devlet modelini savunmuşlardır. Buna karşın bazı düşünürler de gelir akımlarına müdahale edilerek gelir dağılımının düzenlenebileceğini ve bunun için artan oranlı bir gelir

vergesi tarifesinin uygulanabileceğini ortaya atmışlardır. Her iki görüşün ortak paydası, müdahaleci devlet anlayışıdır. Böylece sanayi devrimi sadece toplumu, kentleri, insan yaşamını ve sosyal ilişkileri değil, aynı zamanda bireyin devlete bakışını da değiştirmiştir. Yıllarca zorba ve zalim iktidarlara karşı başkaldıran, devletin kendilerine fazla karışmamasını arzulayan insanlar, artık devletin daha görünür olmasını, kendilerine yeni birtakım hizmetleri sunmasını istemeye başlamışlardır. İşte tam bu sırada, devletin ekonomik görevleri de yeniden tanımlanmıştır. Yirminci yüzyıla girerken artık devlet, 1) Ekonomik istikrarı sağlayan 2) Kaynakları etkin kullanan ve 3) Gelir dağılımını düzenleyen bir siyasi organ haline gelmiştir. Siyasi beklentiler ile ekonomik hedefler arasında kurulması

gereken denge, müdahaleci devletin daha büyük bir bütçe ile yönetilmesi anlamına gelmektedir. Artan gelirler ve artan harcamalar daha hesaplı ve daha planlı hareket etmeyi de beraberinde getirmiştir.

Devletin ilk ekonomik görevi olan "istikrar," ekonominin düzenli ve reel olarak büyümesine yönelik politikalar izlenmesi anlamını taşımaktadır. Bu hedefe ne derece ulaşılabilirdiğini anlayabilmek için ekonominin bir büyüklük olarak tanımlanması gerekmektedir. İşte bu büyüklük milli gelir olarak ifade edilir. Siyasi iktidarlar, kendilerinden hizmet bekleyenlere bunu ne ölçüde yerine getirdiklerinin ya da getiremediklerinin hesabını vermekle mükelleftirler. Dolayısıyla ekonomiyi büyütme durumunda olan, bunun için kaynakları etkin kullanması gereken ve ortaya çıkan gelirin adil paylaşımından sorumlu olan devletin, bu amaçları ne ölçüde gerçekleştirebildiğini anlayabilmek

için sistemin kayıt altında olması gerekir. Yani ekonominin kayıtlı olması başka şeydir, kayıtlı ekonominin vergilendirilmesi başka şeydir. Ekonomide kayda aldığımız her şey vergilendirilecek diye bir yargıya kapılmak son derece yanlıştır. Dolayısıyla biz kayıt dışı ile mücadele ederken vergi gelirlerini artırma hedefini ön plana çıkarırsak bu, kayıt altına alınacak faaliyetler açısından rahatsızlık verici bir durum olarak algılanabilir. Burada önemli olan makro düzeyde ekonominin gerçek büyüklüğünü yani ne kadar zengin olduğumuzu ortaya koymaktır.

Kayıtlılık hem devletin hem de özel sektörün tüm ekonomik faaliyetleri açısından söz konusudur. Devlet, bütçe ile idare edildiği için tüm gelir ve giderlerinin kaydı tutulur. Dolayısıyla kamuda kayıt dışılık konusu bir sorun olarak tartışılmaz. Ancak özel sektör kendi içinde kayıtlarını tam ve doğru olarak tutmakla birlikte

her zaman bunu resmi kayıtlarına intikal ettirmeyebilir. İşte bu noktada, kayıt dışılık ortaya çıkmaktadır ki bu durumda ekonomik hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı konusunda bir şeyler söyleyebilmek için bu kayıt dışılığın ayrıca tahmin edilmesi gündeme gelmektedir.

Kayıt dışı ekonomi tam ve doğru olarak bilinebilir mi?

Ölçme işlemi, ölçme araçları kullanılarak somut olarak algılanabilen şeyler üzerinde ve matematik ile yapılır. Kayıt dışılık, tam olarak algılanamadığı için ölçülemez; işin doğrusu kayıt dışı ekonomi, istatistiki yöntemler kullanılarak tahmin edilir. Ekonomi açısından asıl sorun, bu tahminin ne derece doğru olduğundan ziyade kayıt dışılığın mevcudiyetidir. Çünkü kayıt dışılık nedeniyle ekonomide öngörülen hedeflere ne ölçüde ulaşılabilirdiğini anlamak güçleşirken bu tür tahminlerle

Ekonomiyi büyütme durumunda olan, bunun için kaynakları etkin kullanması gereken ve ortaya çıkan gelirin adil paylaşımından sorumlu olan devletin, bu amaçları ne ölçüde gerçekleştirebildiğini anlayabilmek için sistemin kayıt altında olması gerekir.

Piyasa kültürünü yerleştirmeden, girişimcileri desteklemeden, tasarruf eğilimini ve sermaye birikimini sağlamadan sadece reel gelir düzeyini yükseltmekle kayıt dışı ekonomi ile mücadele edileceğini düşünmek ciddi bir yanılgıdır.

konu daha uygun ölçekte izah edilmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle ekonomik açıdan öncelikli olan kayıt dışı ekonomiyi en iyi şekilde tahmin etmek değil, kayıt dışı ekonomiyi en aza indirmektir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan ekonomik faktörler nelerdir?

Kayıt dışı ekonomiye yol açan en önemli ekonomik faktör, reel gelir düzeyinin düşüklüğüdür. Gerçek kişiler ve işletmeler elde ettikleri gelirleri harcamadan önce kamu yüklerini dikkate alırlar. Kamu yükleri, kendi harcama planlarını sekteye uğratacak düzeyde ise kayıt dışı kalma tercihinde bulunurlar. Ya gelirlerini gizlerler ya servetlerini olduğundan düşük gösterirler ya da sair kayıt yükümlülüklerine uymazlar. Bu irade, ekonomide kayıt dışı kalan ile kayıt dışı kalamayan arasında bir dengesizliğe yol açar. Kayıt dışı kalan kendi refahını artırabilme şansı elde ederken kayıt dışı kalamayanlar fakirleştiklerini düşünürler. Hatta kayıt dışı kalanların haksız zenginleştiği yolunda bir kanaat oluşur. Bu kanaat, sosyal dengeleri alt üst edecek pek çok farklı sürecin tetikleyicisi olur. İşte bu noktada devlet, kayıt dışılık ile mücadele konusunda acil adımlar atmak zorundadır.

Piyasa ekonomisinin yeterince gelişmediği, teknik altyapının yetersiz olduğu, ticaret kültürünün oluşmadığı ya da ticaretin engellendiği, sermaye birikiminin düşük, tasarruf eğiliminin zayıf kaldığı ortamlarda, kayıtlı ekonomiyi tesis etmenin de zor olduğu bir gerçektir. Piyasa kültürünü yerleştirmeden, girişimcileri desteklemeden, tasarruf eğilimini ve sermaye birikimini sağlamadan sadece reel gelir düzeyini yükseltmekle kayıt dışı ekonomi ile mücadele edileceğini düşünmek ciddi bir yanılgıdır.

Kolektivist gelenekten gelen doğu Avrupa ile eski Sovyet coğrafyasında ve mistik kolektivist yapıya sahip

Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Güney Avrupa ve Amerika kıtasının Latin coğrafyasında, kayıt dışı ekonominin yüksek olmasının nedenlerini incelerken sadece ekonomik değil, sosyolojik faktörlerin de kayıt dışı ekonomi üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan sosyolojik faktörler nelerdir?

Kolektivist kültürün en önemli açmazı, rekabete bakışıdır. Rekabeti benimsemeyen ya da zararlı sonuçları olduğunu düşünen kolektivist anlayış, verimi düşük ya da tembel iş gücünü verimli veya üretken iş gücünden ayıramamış ve herkese üretimden eşit pay dağıtmayı bir meziyet olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla tembel iş gücü ile aynı payı alan üretken iş gücü, bir süre sonra tembeli esas alarak verimini düşürmüştür. Toplumda ciddi bir özgüven sorunu oluşmuş ve bireyler, diğerlerinin üretkenliğinin arasına sığınarak üretim sürecinde daha az emek harcayarak toplam çıktıdan eşit pay alma peşinde koşturmaya başlamışlardır.

Kolektivist sistem çöktükten sonra da maalesef bu toplumlarda üretken bir ekonomik yapı oluşturulamamıştır. Aynı durum vergi sisteminde de kendisini göstermiştir. Diğerleri vergi ödesin ben toplam kamu harcamalarına diğerlerinin arasında en az payı sağlayarak kazanayım anlayışı şeklinde izah edebileceğimiz bu anlayışı kırabilmek için birkaç kuşağın çok iyi eğitilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, devletin mevcudiyetini kendisine her şeyi sağlamaktan ibaret gören, her şeyi devletten bekleyen ve devlete kendi inanç yapısı içinde gereğinden fazla kutsiyet atfeden bu anlayışı değiştirmek pek de kolay değildir.

Bunu başarabilen Japonya, Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika ile İngiliz Milletler Topluluğu coğrafyasına baktığımızda ise buralarda ticaret kültürünün egemen olduğunu,

tasarruf eğiliminin yüksek ve sermaye birikiminin yeterli olduğunu, diğer coğrafyalardan farklı bir demokrasi anlayışının benimsendiğini görüyoruz. Hepsinden önemlisi toplumu oluşturan bireylerin özgüveninin yüksekliği dikkat çekicidir. Bu ülkelerde birey, toplumun içine kendini kaybettirerek değil, toplumun içinde kendine bir statü edinme gayretiyle hareket eder. Dolayısıyla vergi yükümlülüğünü de bu bakış açısıyla ele alır ve devletin sunacağı hizmetlerin bedeline katıldığını peşinen kabullenir. Birey için vergiden kaçınmak ahlaki bir sorundur. Böyle bir ahlaksızlığa da kimse meyletmek istemez. Aksi takdirde toplumun onu dışlayacağını bilir.

Kayıt dışı ekonomiye yol açan politik faktörler nelerdir?

Kayıt dışı ekonominin bir diğer önemli nedeni ise politik tercih haline gelmesidir. Yukarıda bahsettiğimiz kolektivist kültürde devlet, toplumun gözünde her şey olduğu için devleti yönetmeye talip olanlar, seçmenlere birtakım kolaylıklar sağlamak suretiyle devlet mekanizmasını kendi politik hedefleri doğrultusunda kullanabilirler. Örneğin, transfer harcamalarını artırırlar, kamu hizmetlerini bedelsiz hale getirirler, vergi ve prim borçlarını affederler ve benzeri uygulamaları düzenli hale getirirler. Bu tür politik yozlaşmalar, bedavacılık sorununa yol açar ve zamanla bunlardan yararlananlar ile yararlanamayanlar arasında adaletsizliklere neden olurlar. Haksız rekabete kadar varan bu süreci engelleyebilmek ise çok güç, hatta bazen imkânsızdır.

Her siyasi iktidar dönemi kendi sermaye gruplarına sermaye aktarma eğilimi içine girer ve zamanla siyaset dönemleri de ayrı birer ekonomik döngü haline gelir. Sermaye birikimi (temerküz) süreci ekonomide doğal yollarla olması gerekirken politikada bu süreç, sermayenin temerküz ettirilmesi şeklinde yapay bir sürece dönüşür. Bu ise son derece tehlikelidir.

Sonradan görme diye tanımlanabilecek bu tür sermaye grupları, meşakkatli sermaye birikimi sürecinden uzak ve kolay yoldan birikim elde ettikleri için ekonomik kararlarında yanlış davranarak ya da bir sonraki politik döngü döneminin şartlarına bağlı olarak hızlı bir biçimde tasfiye olurlar.

Bu süreci takip eden işletmeler ise diğerlerine yapılan ayrıcalıklardan istifade etmediklerini düşünerek zamanla kayıt dışı kalma eğilimi içine girerler. Onlara göre, bu hareket tarzı ile ancak haksız rekabetten kurtulabilmektedirler. Yüz yüze mülakat tekniği ile gerçekleştirilen anketlerde mükellefler bu hususu açıkça dile getirmektedirler. Aslında bu yaklaşım, siyasete ya da devlete olan güven noktasında ciddi bir sorun olduğu gerçeğini açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye açısından kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam hakkında neler söylenebilir?

Türkiye’de kayıt dışı çalışmanın nedenleri çok çeşitli ve karmaşıktır. Kayıt dışı çalışmanın anlaşılabilmesi için toplumun yapısı, gelirin toplum katmanları arasında dağılımı, toplumun kamu harcamalarına ve hizmetlerine bakış açısı hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Öte yandan iş mevzuatı, işsizlik, reel ücret düzeyi, istihdam üzerindeki vergi ve sosyal güvenlik payları da kayıt dışı çalışmayı tetikleyen faktörler olarak düşünülebilir. Kayıt dışı istihdamla mücadele etmek için kayıt dışı istihdamın yoğunlaştığı kesimlerin yapısının ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

Kayıt dışılıkla mücadelede atılması gereken en önemli adım, kayıt dışılığı yol açan etkenlerin iyi belirlenmesidir. Kayıt dışılık bir sonuçtur. Sosyoekonomik yapı ve değişkenlerin analizi doğru yapılmadan ve sorunun kaynağına inilmeden alınacak önlemler yetersiz kalacaktır.

Kendi bireysel kâr ve fayda maksimizasyonunu rasyonel bir biçimde yapabilen birey, kayıtlı olmakla olmamak arasındaki tercihini de kendi rasyonalitesine göre yapmaktadır. Ekonomik krizler sonucunda artan işsizlik ve bozulan gelir dağılımına bağlı olarak artış gösteren yoksulluk, kayıt dışılığın büyümesinde etkili olmaktadır.

Türkiye’de kayıt dışılığı tetikleyen unsurlardan bir diğeri de gelirler üzerindeki kamu yüklerinin fazlalığıdır. Aşırı mali yükler, özellikle kriz dönemlerinde kayıt dışına çıkışı hızlandırmaktadır. Sınai ve ticari kesimler üzerindeki mali engeller ile ücretliler üzerindeki sosyal güvenlik yükleri, kriz sonrasında kayıt dışı ekonominin hacmini hızlı bir şekilde büyütmektedir. 2001 ve 2008 yıllarını izleyen yıllar buna örnek olarak gösterilebilir.

Türkiye için kayıt dışılığı, aşağıdaki başlıklar altında ele alabiliriz:

1. İşsizlik ve Göç Hareketleri:

Kayıt dışı çalışmanın en önemli nedenlerinden biri, işsizlik sorunudur. Özellikle 1950’den sonra köyden kente ve son yıllarda da komşu ülkelerden ülkemize göç şeklinde yaşanan nüfus hareketleri, vasfı düşük kimselerin büyük şehirlerdeki emek arzını artırmıştır. Buna bağlı olarak artan işsizlik, iş bulamayan insanları kayıt dışı işlerde çalışmaya sevk etmektedir. Bu da kayıt dışı istihdam sorununu büyütmektedir.

2. Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Yoksulluk

Küresel ekonomik ve siyasi krizlere dayalı olarak bozulan gelir dağılımı ve artan yoksulluk, insanların bugünlerini kurtarabilmek için kayıt dışı işlerde çalışmalarını tetiklemektedir. Kayıt dışı ekonomi ise gelirin daha da adaletsiz dağılmasına yol açmaktadır. Kayıt dışı çalışanlar, her türlü sosyal korumadan yoksun oldukları için hastalık, kaza, işsizlik gibi risklere yetecek kadar gelir elde edememektedirler. Kısa dönemde temel ihtiyaçlarını karşılarlarken uzun dönemde mevcut durumları iyice kötüleşmekte ve giderleri artmakta,

yoksullukları şiddetlenmektedir.

Yoksul bireyler, iktisadi faaliyet kollarına göre incelendiğinde, yoksulluk oranları ile kayıt dışı çalışma oranları arasında bir korelasyon mevcuttur. Yoksulluğun yüksek olduğu iktisadi faaliyet kollarında, kayıt dışı çalışma oranları da yüksektir. Bununla beraber, kayıt dışı çalışmanın tek nedeni olarak yoksulluğu görmek yanılıdır. Nitekim yoksul nüfus oranının kayıt dışında çalışabileceği göz önüne alınsa bile kayıt dışı çalışma oranının yoksul nüfustan fazla olması sadece yoksulluktan değil, diğer nedenlerle de (vergi ve sigorta primi ödememek, bürokrasi vb.) kayıt altına girmeyenlerin varlığını göstermektedir.

3. Vergi Uyum Maliyetleri

Mükelleflerin vergi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmekten dolayı katlandıkları zaman ve nakit maliyetleri de kayıt dışı kalma tercihi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Türkiye, teknolojik altyapı konusunda çok hızlı bir gelişim göstermiştir. Elektronik kayıt ve beyan sistemine mükellefler, çok hızlı bir şekilde uyum sağlamışlardır. Dolayısıyla vergi uyum maliyetleri açısından ciddi tasarruflar elde edilmiştir. Bu maliyetlerdeki düşüşe rağmen vergi gelirlerinde istenilen düzeyde artış sağlanamamıştır. Bu gelişmeyi sadece vergi uyum maliyetleri ile açıklamak yetersiz olacaktır.

4. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları

Türkiye’de krizlerin etkisi en hızlı küçük ve orta ölçekli işletmelerde hissedilmektedir. Bu işletmelerin sermaye yapılarının yetersizliği ve üretim kapasitelerinin düşüklüğü adeta bir kısır döngüye yol açarak finansman temin etmek suretiyle işlerini büyütme engellemektedir. Hepsinden önemlisi, finansman yapıları güçlü olanlar da yüksek reel faizler nedeniyle finansman kullanmakta temkinli davranmaktadırlar. Bu işletmeler ancak ağır mali yükümlülüklerden (vergi, sigorta primi

vb.) kaçınarak kendilerine finansman kaynağı sağlayabilmektedirler. Oysa bu işletmeler, ülkemizdeki toplam istihdamın yarısından fazlasına sahiptirler. Dolayısıyla bu kesimin desteklenmesi, diğer kesimlerin desteklenmesine oranla daha ciddi ekonomik ve sosyal etkilere yol açacaktır. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman sorunları çözümlerse bu işletmeler, kamu yükümlülüklerinden kaçınmak yerine kayıtlı istihdamı destekleyeceklerdir.

5. Ekonomik İlişkilerde Yaşanan Hızlı Değişime Ayak Uydurma Zorunluluğu

1970’lerden itibaren tüm dünyada artan rekabet, işletmelerin verimliliğini esas alacak şekilde çalışma şekillerini ayarlamalarına neden olmuş; maliyetleri düşürmek için iş, sosyal güvenlik ve vergi mevzuatından kaynaklanan ödevlerden kaçınarak işletmeler küçültülmeye başlanmıştır. Günlük sekiz, haftalık kırk beş saati esas alan geleneksel (fordist) istihdam şekillerinin yerini kısmi süreli çalışma, geçici iş ilişkisi, eve iş verme, işin çeşitli bölümünde aracı (taşeron) kullanma almıştır. Post-fordist olarak adlandırılan bu yeni üretim tarzı, iş yerlerini küçültürken işçilerin ekonomik ve sosyal haklarından kısıntılar yapılmasına da neden olmuştur.

Bir başka açıdan bakılırsa artan iş gücü arzına istihdam sağlayabilmek açısından bu uygulamalar can simidi olmuştur. Özellikle saat başı çalışma ile birlikte günlük çalışma süresi bölünerek işsizlik ile mücadele edilmeye çalışılmıştır. Nitekim daha kısa sürede daha verimli çalışan iş gücü, ekonomik büyümeye hizmet etmiş ve gelir dağılımından aldığı pay kısa sürede eski düzeyine ulaşmıştır. İş gücü verimliliği artmış, işsizlik azalmış, reel gelir yükselmiştir.

Özellikle son dönemde, hizmetler sektöründe ve bilgisayar başında çalışanlar açısından evde çalışma giderek yaygınlaşmaktadır. İnternet ortamında yapılan ticaretin yaygınlaşması da bu örneğe eklenebilir. Ekonomik yaşamda giderek artan yeniliklere bağlı

olarak ortaya çıkan yeni üretim ve tüketim biçimlerine maliyenin kısa zamanda ayak uydurması çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu da teknolojik gelişmelere bağlı kayıt dışı ekonomik faaliyetleri cazip hale getirmektedir.

6. Kamu Kesimine Karşı Güvensizlik ve Kamu Hizmetlerinden Memnuniyetsizlik

Gerek bağımlı ve gerekse bağımsız çalışanların kamu harcamalarına bakışlarındaki olumsuzluk, beraberinde vergiye karşı direnci de getirmektedir. Toplanan vergilerin sadece belli kesimlere aktarıldığına yönelik haberler ya da toplumda bu yönde oluşan kanaat, vergi ödeyen kesimleri rahatsız etmekte ve kayıt dışı ekonomiyi güçlendirmektedir. Ayrıca sık sık çıkarılan vergi ve prim afları da zamanında bu yükümlülüklerini yerine getirenleri rahatsız etmekte; sonuçta bu kesimlerin ya süresinde borçlarını ödememelerine ya da kayıt dışı kalmalarına neden olmaktadır. Mükellefler, ödedikleri vergiler

karşılığında daha kaliteli hizmet beklemektedirler. Hizmet kalitesinde yaşanan memnuniyetsizlikler de kayıt dışı ekonominin önemli nedenlerinden biri olarak görülmektedir.

Sonuç

Ülkemizde kayıt dışı ekonomi ile mücadelede ciddi yol kat edilmiştir. Buna karşın, Türkiye’de ve dünyada son yıllarda yaşanan sosyoekonomik gelişmeler, kayıt dışı ekonomi baskısını tetiklemeye devam etmektedir. Özellikle göç hareketleri, çok hızlı gelişen teknoloji ve bölgesel düzeydeki çatışmaların genişleme riski ile hızla artan nüfus ve kentleşme olgusu, kayıt dışı ekonomiyi güçlendiren süreçler arasında sayılabilir.

Gelir İdaresi Başkanlığı, kayıt dışı ekonomi ile mücadele konusunda faaliyet göstermek üzere müdürlük düzeyinde bir birim tesis etmiş ve vergi uyum maliyetleri ile kayıt dışı ekonomiyi ölçmeye yönelik akademik düzeyde çalışmalara ağırlık vermiştir. Buradan elde edilen bilgiler ışığında, mevzuata dayalı düzenlemeler dinamik

bir şekilde sürdürülmektedir. Son yıllarda vergi uyum maliyetlerinin düşürülmesi yönünde başarılar elde edilmesine rağmen sosyoekonomik gelişmeler ve siyasi beklentiler çerçevesinde vergi gelirlerinde arzu edilen artışlar sağlanamamaktadır. Yani kayıtlı mükellef sayısının artmasına ve kayıt dışı ekonominin hacminin küçülmesine rağmen mükelleflerin vergilerini zamanında ödememeleri sebebiyle vergi hasılatında beklenen artış gerçekleşmemektedir. Af ve benzeri ödeme kolaylıklarına yönelik düzenlemelerin çok sık aralıklarla yapılmış olması, bu tür beklentilerin vergi ödememe eğilimine dönüşmesine yol açmıştır. Dolayısıyla Maliyemiz en az kayıt dışı ekonomi kadar önemli bir sorunla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu sorun, kayıtlı vergi mükelleflerinin beyan ettikleri vergileri zamanında ödememe ya da hiç ödememe alışkanlığı edinmeleri sorunudur. Bir tür politik yozlaşma sürecinin ekonomik sonucu olarak karşımıza çıkan bu sorun, uzunca bir süre gündemi işgal edecek gibi görünmektedir.